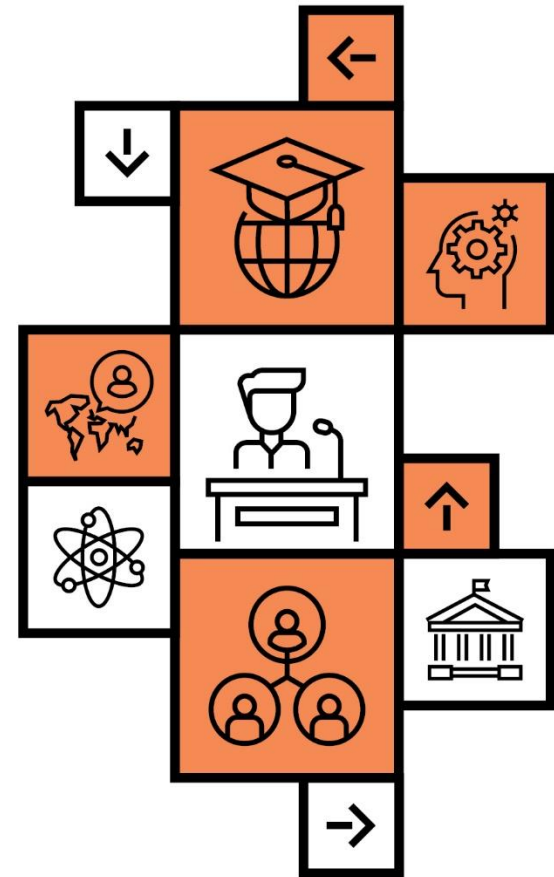

Mezinárodní stipendijní programy (MSP) – přehled a teoretické poznámky

8.11.2018

Josef Novotný

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta UK

CZEDU →

CON

FÓRUM MEZINÁRODNÍHO
VYSOKOŠKOLSKÉHO
VZDĚLÁVÁNÍ

Členění mezinárodních stipendijních programů (dále MSP) podle jejich vybraných charakteristik

- Směr mobility – stipendia na studium v zahraničí vs. studium cizinců v zemi poskytovatele
- Poskytovatel – vlády rozvinutých zemí, vlády rozvojových zemí, mezinárodní instituce, firmy, nadace...
- Specifikace zdrojových zemí stipendistů (a obdobně cílových zemí při podpoře výjezdů vlastních občanů)
- Délka studia – celý degree vs. krátkodobější
- Stupeň studia – příprava na studium VŠ, Bc., Mgr., PhD.
- Jazyk studia – domácí jazyk cílové země vs. AJ (či jiné svět. j.)
- Forma stipendia – grant vs. půjčka, zda spolufinancování...

Přehled MSP financovaných vládami zdrojových zemí stipendistů – vybrané poznatky

- Perna et al. (2014): Promoting human capital development: A typology of international scholarship programs in higher education. *Educational Researcher*, 43(2), 63-73.
- Zahrnuto 183 různých MSP v terciárním vzdělávání ve 196 zemích (s výjimkou Fulbright stip. nezahrnuty výměnné programy)
- 54 % non-Fulbright (více cíleno na rozvoj lidského kapitálu) a 46 % Fulbright (o něco větší důraz na kulturní porozumění)
- 76 % cíleno na vyšší než Bc. úroveň; 78 % na získání degree; 59 % povinnost návratu do domovské země; 45 % s explicitně specifikovanými oborovými prioritami

Vládní MSP s explicitně deklarovanou vazbou na rozvojovou spolupráci

- Povahou rozvojové intervence, (spolu)financování z prostředků na oficiální rozvojovou spolupráci
- V různých formách poskytuje řada donorských zemí
- Cílené na stipendia pro občany rozvojových zemí pro jejich studium na VŠ v zemi donora, případně domovské zemi či jinde (zatím podstatně méně časté)
- V SDGs, cíl 4 “...substantially increase the number of scholarships available to developing countries...for enrolment in higher education“
- V mnoha ohledech podobné výzvy jako jiné MSP, ale specifické implikace pro cíle a také zdůrazněná role dynamicky se proměňujícího globálního prostředí terciárního vzdělávání

Měnící se mezinárodní prostředí terciárního vzdělávání (zejm. kontext rozvojových zemí)

- Expanze terciárního vzdělávání v řadě rozvojových zemí (např. Etiopie 2004-13 počet univerzit ze 3 na 34, colleges z 16 na 65). Roste význam VŠ vzdělání na osobní i společenské úrovni
- Přístup k VŠ vzdělávání, ale postupně i tlak na kvalitu (větší problém patrně ve společenskovědních oborech)
- Internacionalizace terciárního vzdělávání, obecně rostoucí mobilita
- Měnící se geoekonomická situace a demografické trendy
- Přístup k výukovým materiálům a kvalitním online kurzům (např. www.edx.org/school/mitx)

Vládní MSP jako rozvojové intervence

- Charakterem jsou tzv. komplexními intervencemi
- Řada různých aktérů a několik vzájemně se podmiňujících fází: identifikace a výběr stipendistů → příprava na studium → studium → otázky návratu a dalšího uplatnění; práce s absolventy
- Vliv řady omezeně kontrolovatelných faktorů, role kontextu; očekávané efekty se mohou projevit až s velkým odstupem
- Typicky více různých cílů a efektů (zamýšlených i nezamýšlených) na různých měřítkových úrovních,
- Podpořit rozvoj zdrojových zemí; budování mezinárodních vztahů; osobnostní transformace na individuální úrovni; rozvoj VŠ v cílových zemích...

Vládní MSP s explicitní vazbou na rozvojovou spolupráci – PŘÍKLADY

- Vládní stipendia ČR
- Dlouhodobé studium na českých veřejných VŠ v ČJ nebo AJ
- Cca 120 mil. Kč ročně,
- Cca 130 nových stipendistů ročně, kolem 500-600 průběžně studujících
- Blíže jinde

www.msmt.cz/eu-and-international-affairs/government-scholarships-developing-countries

MSMT
MINISTRY OF EDUCATION
YOUTH AND SPORTS

Home / EU and International Affairs / Scholarships / Government Scholarships – Developing Countries

GOVERNMENT SCHOLARSHIPS – DEVELOPING COUNTRIES

Scholarship Awards within the Foreign Development Assistance Programme

General information on the scholarship programme:

The Government of the Czech Republic offers scholarships within the framework of its Foreign Development Assistance in support of the study of foreign nationals from developing countries at public institutions of higher education in the Czech Republic.

These so called **Government Scholarships** are designed to cover the **standard length of study**:

- 1) in **follow-up Master study programmes plus one-year preparatory course of the Czech language** (which is combined with other field-specific training). Government scholarships of this category are awarded to graduates from Bachelor's degree courses who can enrol only in study programmes in which **instruction is given in the Czech language**. Depending on the subject area, applicants are normally required to sit entrance examinations at the higher education institution concerned. Successful passing of entrance examinations constitutes a precondition for the scholarship award;
- or
- 2) in **follow-up Master study programmes or Doctoral study programmes**. Government scholarships of this category are awarded to graduates from Bachelor or Master study programmes, respectively, who enrol in study programmes with instruction in the English language.

Scholarships

- Government Scholarships – Developing Countries
- Scholarships for the Academic Year 2018/2019
- Summer Schools of Slavonic Studies 2018
- CEEPUS
- International Visegrad Fund
- AKTION Programme
- Recognition of qualification and education in the Czech Republic
- Lectureships abroad
- Support for Compatriot Communities Abroad
- Czech for Foreigners
- Study at Institutions of Higher Education

CONTACT

Vládní MSP s explicitní vazbou na rozvojovou spolupráci – PŘÍKLADY

- Australia Awards
- Kolem 3 tis. stipendií ročně studentům z 50+ zemí
- 1/2 degree, 1/2 krátkodobé studijní pobyty
- 300 mil. \$A ročně
- Studium dokončuje 95 % stipendistů
- 85 % po 2 letech od ukončení studia nacházelo v domovské zemi (šetření 2010)
- Nová alumni strategie

The screenshot shows the official website of Australia Awards, part of the Australian Government's Department of Foreign Affairs and Trade. The page features a navigation menu with categories like 'Countries and regions', 'International relations', 'Trade and investment', 'Aid', 'People-to-people', 'About Australia', and 'Travel'. The main content area highlights the 'Australia Awards' program, mentioning that for 2019, 3,186 scholarships, fellowships, and short courses were offered to individuals from over 55 developing countries. It also includes a section for 'Australia Awards publications' and a 'Tweets by @AustraliaAwards' feed. A video player is visible at the bottom, titled 'Australia Awards - empowering leaders for development'.

Vládní MSP jako rozvojové intervence – kontroverze

- Nejčastěji diskutována problematika kolem brain drain (a brain gain, resp. circulation)
- Ale obecně třeba řešit otázky týkající se (ne)souladu se zásadami a dobrou praxí rozvojové spolupráce:
  - Efektivní??
  - Taženo poptávkou?
  - Založeno na analýze potřeb?
  - Přispívá k budování individuálních i institucionálních kapacit ve zdrojových zemích?
  - Koherence s dalšími politikami?
  - Hierarchie cílů a představa o intervenční logice?
  - A další...

Teoretické perspektivy na MSP jako rozvojovou intervenci (I.)

- **Human capital approach**

Cílem je zvýšit lidský kapitál v rozvojových zemích. Klíčové parametry: úspěšnost studia, návratovost, bezprostřední uplatnitelnost, tj. i tematická relevance studia

- **Rights-based approach**

Cílem je primárně umožnit přístup k VŠ vzdělání – poskytnout možnost studovat VŠ těm, kteří by ji jinak neměli. Klíčová parametr je otázka identifikace a výběru stipendistů, případně přípravy na studium a náročnosti studia

- **Capability approach**

Rozšířit individuální lidské možnosti a svobody a zprostředkovaně tak společenský rozvoj. Parametry: kvalita a unikátnost studia, jeho širší přesah. Krátkodobá není až tak podstatná. Specifikace zaměření studia na základě bezprostředních potřeb země nemusí být vhodná

Teoretické perspektivy na MSP jako rozvojovou intervenci (II.)

- **Opinion leaders model; Relationship building**

Produkce elit pro budování politických, ekonomických, kulturních vazeb mezi zeměmi. Parametry: různé strategie výběru stipendistů; jazyk studia a budování vztahů; práce s absolventy...

- **Garbage can model; Historical institutionalism**

Explanační role. Existence a nastavení MSP vysvětlovány jako hybrid historické setrvačnosti a různých zájmů různých aktérů, „odhazovaných“ problémů a názorů na jejich řešení, sdílení kompetencí při realizaci a jejich nejasného rozdělení...

Viz např. Wilson, I. (2015): Ends changed, means retained: Scholarship programs, political influence, and drifting goals. *The British Journal of Politics and International Relations*, 17(1), 130-151.

Závěrečné poznámky

- Kontinuita a inovace – potřeba stability vs. výzvy měnícího se kontextu
- Dominantní chápání MSP dle modelu lidského kapitálu vs. podstatně složitější realita
- MSP jako komplexní rozvojová intervence – význam jasné představy o hierarchii cílů, očekávaných efektů a tedy i o mechanismech fungování MSP
- Hodnocení nutně omezeno na sledování předpokladů, zda očekávané efekty vůbec mohou nastat; důraz na krátkodobé efekty může být kontraproduktivní
- **Otázky MSP nelze izolovat od nastavení systému terciárního vzdělávání. Otevřený systém (např. ČR) může mít mnohonásobně větší význam – ?přidaná hodnota MSP?**

